ANALISIS STRATEGI RETORIK SULTAN OMAR ALI SAIFUDDIEN III TENTANG ISU-ISU PERLEMBAGAAN NEGERI BRUNEI DAN RANCANGAN MALAYSIA, 1959-1963.

CHOONG KEE FOONG

TESIS DISERAHKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN BAGI
IJAZAH DOKTOR FALSAFAH

FAKULTI BAHASA DAN LINGUISTIK
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

MEI 2002

Perpustakaan Universiti Malaya
A511140633

PENGHARGAAN

Tesis ini berjaya disempurnakan atas pertimbangan kemanusiaan, bimbingan akademik, bantuan teknikal dan sokongan moral daripada pelbagai pihak yang berkenaan.

Terlebih dahulu, penyelidik ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada pihak Bahagian Biasiswa, Kementerian Pendidikan Malaysia kerana pihak berkenaan telah mengizinkan penyelidik untuk mengikuti kursus Ijazah Kedoktoran Falsafah ini sebagai calon sambilan tanpa sebarang tawaran biasiswa atau bantuan kewangan.

Penyelidik juga ingin mencatatkan penghargaan yang tidak terhingga kepada penyelia akademik penyelidik, iaitu Dr. Faridah Noor Mohd. Noor, atas segala bimbingan akademik dan tunjuk ajar pengformatan tesis ini sehingga terberesnya tugas penyempurnaan tesis ini. Pengorbanan masa dan tenaga beliau dalam merealisasikan impian saya dengan penuh kesakhawatan dan ketasamuhan amatlah saya hargai.

Sifat keikraman dan keimanan yang zakiah daripada pihak-pihak Arkib Jabatan Penyiaran dan Penerangan Brunei, Bahagian Penyelidikan Dewan Bahasa dan Pustaka, Brunei serta pihak Pustakawan Universiti Brunei Darussalam akan kekal abadi dalam dunia kesyukuran penyelidik.

PERAKUAN TENTANG HASIL KERJA AKADEMIK

Dengan ini saya , **CHOONG KEE FOONG** , no. pendaftaran **BFD 9616** mengaku bahawa naskhah disertasi / Laporan Penyelidikan / Tesis yang saya serahkan bertajuk: **Analisis Strategi Retorik Sultan Omar Ali Saifuddien III Tentang Isu-Isu Perlembagaan Negeri Brunei Dan Rancangan Malaysia, 1959-1963** merupakan hasil kerja akademik saya sendiri kecuali bahan-bahan / petikan yang telah dinyatakan sumber asalnya.

Sekian dimaklumkan.

Yang benar,

____

Nama Calon: CHOONG KEE FOONG

Tarikh: 30 Jun 2003

PENGHARGAAN

esis ini berjaya disempurnakan atas pertimbangan kemanusiaan, imbingan akademik, bantuan teknikal dan sokongan moral daripada elbagai pihak yang berkenaan.

erlebih dahulu, penyelidik ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan epada pihak Bahagian Biasiswa, Kementerian Pendidikan Malaysia kerana ihak berkenaan telah mengizinkan penyelidik untuk mengikuti kursus Ijazah edoktoran Falsafah ini sebagai calon sambilan tanpa sebarang tawaran iasiswa atau bantuan kewangan.

enyelidik juga ingin mencatatkan penghargaan yang tidak terhingga epada penyelia akademik penyelidik, iaitu Dr. Faridah Noor Mohd. Noor, tas segala bimbingan akademik dan tunjuk ajar pengformatan tesis ini ehingga terberesnya tugas penyempurnaan tesis ini. Pengorbanan masa an tenaga beliau dalam merealisasikan impian saya dengan penuh esakhawatan dan ketasamuhan amatlah saya hargai.

ifat keikraman dan keimanan yang zakiah daripada pihak-pihak Arkib abatan Penyiaran dan Penerangan Brunei, Bahagian Penyelidikan Dewan ahasa dan Pustaka, Brunei serta pihak Pustakawan Universiti Brunei arussalam akan kekal abadi dalam dunia kesyukuran penyelidik.

Akhirnya, penyelidik dengan penuh kesebatian menyatakan segunung tinggi penghargaan kepada ibu bapa (Choong Kok Chee dan Yap Ah Len) dan gunung payung penyelidik, iaitu isteri kesayangan (Chok Chai Loo) dan anak kemanjaan (Choong Xin Ying) kerana dorongan dan toleransi mereka bagi memungkinkan penyelidik menyempurnakan tesis ini dalam arus kegeloraan dan pergelutan.

Penyelidik juga tidak terlupa untuk menyatakan berjuta-juta terima kasih kepada Saudari Sia Sook San dan Saudari Hong Ling Shan yang telah menghulurkan bantuan tenaga manusia dan kelengkapan multimedia yang kemas kini kepada penyelidik dalam kajian ini. Jasa bakti mereka berdua ini sentiasa menjadi kenangan abadi penyelidik selagi hayat dikandung badan.

Kepada mereka inilah penyelidik berdoa mereka akan dijamu buah kerohanian dan snek kebatinan seperti mana yang didoakan berkat rahmat Tuhan sejagat.

ABSTRAK

Kajian retorik ini merupakan satu kajian ke atas teks titah Sultan Omar. Kajian ini meneliti strategi-strategi retorik yang digunakan oleh Sultan Omar ke atas isu Perlembagaan Negeri Brunei dan isu Rancangan Malaysia. Dalam setiap isu itu, aspek-aspek Invensi, Disposisi dan Gaya Bahasa dikenal pasti dan dihuraikan. Untuk korpus kajian ini, 36 buah titah terpilih Sultan Omar telah digunakan untuk analisis. Satu perbandingan perbezaan kekerapan penggunaan strategi retorik dalam ketiga-tiga aspek itu dilakukan bagi setiap isu tersebut. Di samping itu, seni pertitahan Sultan Omar turut dipaparkan. Kaedah analisisnya adalah berdasarkan Hukum Retorik Klasik Aristotle. Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa terdapat 35 jenis strategi retorik dapat dikenal pasti dalam teks titah Sultan Omar. Bagi isu Perlembagaan Negeri Brunei, strategi retorik yang paling kerap digunakan ialah Invensi manakala bagi isu Rancangan Malaysia, strategi retorik yang paling kerap digunakan ialah Disposisi. Analisis menunjukkan bahawa Sultan Omar lebih kerap menggunakan bukti logik dalam titah untuk majlis rasmi, dan bukti emosi dalam majlis tidak rasmi.

SENARAI KEPENDEKAN KATA

BARIP	Barisan Pemuda
BMJ	Brunei Museum Journal
BRUFICO	Brunei Film Production Company
DBP	Dewan Bahasa dan Pustaka
JMBRAS	Journal of the Malayan Branch of the Royal
JPPBB	Jawatankuasa Penasihat Perlembagaan Baru Brunei
KMB	Kesatuan Melayu Brunei
MIB	Melayu Islam Beraja
MSCC	Malaysia Solidarity Consultative Committee
PNB	Perlembagaan Negeri Brunei
PRB	Partai Rakyat Brunei
RM	Rancangan Malaysia
ROB	Report on the State of Brunei
TNKU	Tentera Nasional Kalimantan Utara

SENARAI JADUAL

1. Jadual 1 : Kekerapan Bukti Logik Terhadap PNB dan RM 270
2. Jadual 2 : Kekerapan Bukti Emosi Terhadap PNB dan RM 274
3. Jadual 3 : Kekerapan Bukti Etika Terhadap PNB dan RM 277
4. Jadual 4 : Rumusan Perbezaan Invensi Terhadap PNB dan RM 279
5. Jadual 5 : Kekerapan Bahagian Pengenalan Terhadap PNB dan RM 283
6. Jadual 6 : Kekerapan Bahagian Isi Terhadap PNB dan RM 286
7. Jadual 7 : Kekerapan Bahagian Kesimpulan Terhadap PNB dan RM 290
8. Jadual 8 : Rumusan Perbezaan Disposisi Terhadap PNB dan RM 291
9. Jadual 9 : Kekerapan Kejelasan Bahasa Terhadap PNB dan RM 293
10. Jadual 10: Kekerapan Ketepatan Bahasa Terhadap PNB dan RM 295
11. Jadual 11: Kekerapan Kesesuaian Bahasa Terhadap PNB dan RM 297
12. Jadual 12: Kekerapan Kehiasan Bahasa Terhadap PNB dan RM 298
13. Jadual 13: Kekerpan Strategi Retorik Terhadap PNB dan RM 299
14. Jadual 14: Perbezaan Kekerapan Terhadap Pendengar Berlainan 305

KANDUNGAN

Penghargaan ii

Abstrak iv

Kependekan Kata v

Senarai Jadual vi

Kandungan vii

BAB 1

PENGENALAN

1.0 Pendahuluan 1

1.1 Latar Belakang Kajian 1

1.1.1 Latar Belakang Penutur 1

1.1.2 Latar Belakang Sejarah Brunei Moden 3

1.1.3 Isu-Isu Kenegaraan Dalam Kajian 5

1.1.3.1 Isu Penggubalan Perlembagaan Negeri Brunei 5

1.1.3.2 Isu Negeri Brunei Dan Rancangan Malaysia 10

1.1.4 Permasalahan Kajian 17

1.2 Tujuan Kajian 20

1.3 Kepentingan Kajian 21

1.4 Soalan Penyelidikan 21

1.5 Pembatasan Kajian 22

BAB 2

ORIENTASI TEORITIS DAN KAJIAN BERKAITAN

2.0 Pendahuluan 24

2.1 Tinjauan Retorik Klasik Aristotle 24

2.1.1 Retorik Aristotle Zaman Pertengahan 39

2.1.2 Retorik Inggeris Pada Abad Ke-18 42

2.1.3 Retorik Abad Ke-19 dan Abad Ke-20 49

2.2 Tinjauan Kajian-Kajian Berkaitan 55

2.3 Kesimpulan 68

BAB 3

METODOLOGI

3.0 Pendahuluan 69

3.1 Korpus 69

3.2 Prosedur Analisis Strategi Retorik Aristotle 71

3.2.1 Penelitian dan Pengenalpastian Strategi Retorik 71

3.2.2 Penjelasan atau Justifikasi Retorik 73

3.2.3 Penelitian Perbezaan Kekerapan Strategi Retorik 73

3.2.4 Pengenalpastian Seni Pertitahan Sultan Omar 74

3.3 Penerangan Konsep Strategi Retorik Dalam Analisis 74

3.3.1 Strategi-Strategi Retorik Dalam Invensi 75

3.3.1.1 Analogi 75

3.3.1.2 Testimoni 76
3.3.1.3 Ilustrasi 78
3.3.1.4 Misalan Kursus 80
3.3.1.5 Statistik 81
3.3.1.6 Kumulasi 82
3.3.1.7 Pernyataan Semula 82
3.3.1.8 Keyakinan 83
3.3.1.9 Kebimbangan 83
3.3.1.10 Simpati 83
3.3.1.11 Muhibah 84
3.3.1.12 Kebolehpercayaan 84
3.3.2 Strategi-Strategi Retorik Dalam Disposisi 85
3.3.2.1 Perujukan Subjek atau Masalah 85
3.3.2.2 Perujukan Majlis Kejadian 86
3.3.2.3 Perujukan Peribadi atau Sambutan 86
3.3.2.4 Penggunaan Teknik Kejutan 86
3.3.2.5 Corak Masalah-Penyelesaian 87
3.3.2.6 Corak Urutan 87
3.3.2.7 Corak Sebab-Akibat 88
3.3.2.8 Corak Khas 89
3.3.2.9 Rayuan Kepada Pendengar 91
3.3.2.10 Pernyataan Niat Peribadi atau Pengesahan 92
3.3.2.11 Penerbitan Satu Cabaran 92

3.3.2.12 Dorongan Tambahan 93

3.3.3 Strategi-Strategi Retorik Dalam Gaya Bahasa 93

3.3.3.1 Kejelasan Bahasa 93

3.3.3.2 Ketepatan Bahasa 94

3.3.3.3 Kesesuaian Bahasa 94

3.3.3.4 Kehiasan Bahasa 94

3.4 Kesimpulan 94

BAB 4

ANALISIS INVENSI DALAM TITAH SULTAN OMAR

4.0 Pendahuluan 96

4.1 Analisis Bukti Logik Dalam Titah Sultan Omar 96

4.1.1 Analogi 96

4.1.1.1 Analogi Literal 97

4.1.1.2 Analogi Figuratif 100

4.1.2 Testimoni 102

4.1.2.1 Testimoni Sebaya 103

4.1.3 Ilustrasi 108

4.1.3.1 Ilustrasi Fakta 108

4.1.3.2 Ilustrasi Hipotesis 110

4.1.4 Misalan Khusus 113

4.1.5 Statistik 119

4.1.6 Kumulasi 120

4.1.7 Pernyataan Semula 124

4.2 Analisis Bukti Emosi Dalam Titah Sultan Omar 129

4.2.1 Keyakinan 129

4.2.2 Kebimbangan 136

4.2.3 Simpati 140

4.3 Analisis Bukti Etika Dalam Titah Sultan Omar 143

4.3.1 Muhibah 143

4.3.2 Kebolehpercayaan 148

4.4 Rumusan Invensi Dalam Titah Sultan Omar 154

4.5 Kesimpulan 159

BAB 5

ANALISIS DISPOSISI DALAM TITAH SULTAN OMAR

5.0 Pendahuluan 161

5.1 Analisis Bahagian Pengenalan Dalam Titah Sultan Omar 161

5.1.1 Perujukan Subjek atau Masalah 162

5.1.2 Perujukan Majlis Kejadian 167

5.1.3 Penggunaan Rujukan Peribadi atau Sambutan 171

5.1.4 Penggunaan Teknik Kejutan 174

5.2 Analisis Bahagian Isi Dalam Titah Sultan Omar 177

5.2.1 Corak Masalah-Penyelesaian 177

5.2.2 Corak Urutan 182

5.2.2.1 Urutan Kronologi 182

5.2.2.2 Urutan Ruang 185

5.2.3 Corak Sebab-Akibat 187

5.2.4 Corak Topik 192

5.2.5 Corak Khas 195

5.2.5.1 Urutan Familiariti-Penerimaan 195

5.2.5.2 Urutan Inkuiri 198

5.2.5.3 Urutan Soalan-Jawapan 202

5.2.5.4 Urutan Eliminasi 207

5.3 Bahagian Kesimpulan Dalam Titah Sultan Omar 210

5.3.1 Rayuan Kepada Pendengar 210

5.3.2 Pernyataan Niat Peribadi atau Pengesahan 211

5.3.3 Penerbitan Satu Cabaran 213

5.3.4 Dorongan Tambahan 217

5.4 Rumusan Disposisi Dalam Titah Sultan Omar 221

5.5 Kesimpulan 230

BAB 6

ANALISIS GAYA BAHASA DALAM TITAH SULTAN OMAR

6.0 Pendahuluan 232

6.1 Analisis Kejelasan Bahasa Dalam Titah Sultan Omar 232

6.2 Analisis Ketepatan Bahasa Dalam Titah Sultan Omar 241

6.3 Analisis Kesesuaian Bahasa Dalam Titah Sultan Omar 246

6.4 Analisis Kehiasan Bahasa Dalam Titah Sultan Omar 251

6.5 Rumusan Gaya Bahasa Dalam Titah Sultan Omar 265

6.6 Kesimpulan 268

BAB 7

PERBINCANGAN DAPATAN KAJIAN

7.0 Pendahuluan 269

7.1 Perbezaan Kekerapan Invensi Terhadap PNB dan RM 269

7.1.1 Perbezaan Kekerapan Bukti Logik Terhadap PNB dan RM 269

7.1.2 Perbezaan Kekerapan Bukti Emosi Terhadap PNB dan RM 273

7.1.3 Perbezaan Kekerapan Bukti Etika Terhadap PNB dan RM 277

7.1.4 Rumusan Perbezaan Kekerapan Invensi 279

7.2 Perbezaan Kekerapan Disposisi Terhadap PNB dan RM 283

7.2.1 Perbezaan Kekerapan Bahagian Pengenalan Terhadap PNB dan RM 283

7.2.2 Perbezaan Kekerapan Bahagian Isi Terhadap PNB dan RM 286

7.2.3 Perbezaan Kekerapan Bahagian Kesimpulan Terhadap PNB dan RM 289

7.2.4 Rumusan Perbezaan Kekerapan Disposisi 291

7.3 Perbezaan Kekerapan Gaya Bahasa Terhadap PNB dan RM 293

7.3.1 Perbezaan Kekerapan Kejelasan Bahasa Terhadap PNB dan RM 293

7.3.2 Perbezaan Kekerapan Ketepatan Bahasa Terhadap PNB dan RM 295

7.3.3 Perbezaan Kekerapan Kesesuaian Bahasa Terhadap PNB dan RM 296

7.3.4. Perbezaan Kekerapan Kehiasan Bahasa Terhadap PNB dan RM 298

7.4 Rumusan Perbezaan Kekerapan Terhadap PNB dan RM 299

7.5 Perbezaan Kekerapan Strategi Retorik Terhadap Pendengar Berlainan 303

7.6 Seni Pertitahan Sultan Omar 308

7.6.1 Memperlihatkan Daya Penaakulan Yang Kuat 308

7.6.2 Figuratif dan Hidup 309

7.6.3 Bahasanya Ringkas, Jitu dan Tepat 310

7.6.4 Pandangannya Ternyata dan Isinya Bernas 311

7.6.5 Berunsurkan Falsafah Yang Mendalam 312

7.6.6 Tertonjolnya Semangat Keperajuritan 313

7.6.7 Memperlihatkan Corak Pemikiran Yang Mendalam 314

7.6.8 Berterus Terang dan Jujur 315

7.6.9 Berkhusyuk dan Mengenang Jasa 316

7.6.10 Bertauhid dan Beriman 317

7.6.11 Berfikiran Terbuka dan Berdemokrasi 318

7.6.12 Berdiplomasi dan Bersedia Memaaf 320

7.7 Kesimpulan 321

BAB 8

KESIMPULAN

8.0 Pendahuluan 323

8.1 Rumusan Dapatan Kajian 323

8.1.1 Rumusan Dapatan Bagi Invensi 324

8.1.2 Rumusan Dapatan Bagi Disposisi 327

8.1.3 Rumusan Dapatan Bagi Gaya Bahasa 331

8.2 Ciri Keserlahan dan Kesignifikanan Strategi Retorik Sultan Omar 333

8.3 Cadangan-Cadangan Untuk Kajian Lanjutan 341

BIBLIOGRAFI 345

LAMPIRAN 1 351

LAMPIRAN 2 355